

Osobitné zmluvy medzi štátom a cirkvami na Slovensku

Margita Čeplíková*

Štátne cirkevné právo je reprezentované na území Slovenskej republiky právnymi predpismi vydávanými štátom a regulujúcimi vzájomné vzťahy štátu a cirkví a ich právne postavenie v spoločnosti.¹ V posledných rokoch sa stali súčasťou štátneho cirkevného práva na Slovensku zmluvy cirkví so štátom.²

Dňa 16. augusta 2000 vláda Slovenskej republiky schválila text Základnej zmluvy medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou (ďalej len Základná zmluva). Národná rada Slovenskej republiky vyjadrila súhlas s ratifikovaním zmluvy uznesením dňa 30. novem-

* JUDr. Margita Čeplíková, CSc., Katedra teórie štátu a práva, Právnická fakulta, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Slovenská republika

¹ Štátne cirkevné právo (nazývané aj konfesným právom) treba odlišovať od práva vytváraného samotnými cirkvami a náboženskými spoločnosťami (kánonického práva, cirkevného práva, resp. práva náboženských spoločností). – Bližšie o cirkevnom práve pozri: VRANA, V.: Dejiny cirkevného práva, Právnická fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Košice 1992, s. 7–8.

² Bližšie pozri: ČEPLÍKOVÁ, M.: Štát, cirkvi a právo na Slovensku. História a súčasnosť, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Košice 2005, s. 80.

bra 2000. Završenie procesu uzatvárania zmluvy predstavovala slávnostná výmena ratifikačných listín medzi vtedajším prezidentom Slovenskej republiky Rudolfom Schusterom a štátnym sekretárom Svätej stolice Angelom Sodanom dňa 18. 12. 2000 vo Vatikáne, aktom ktorej nový dokument vstúpil do platnosti. K publikácii Základnej zmluvy v Zbierke zákonov Slovenskej republiky došlo formou Oznamenia Ministerstva zahraničných vecí č. 326/2001 Z. z. dňa 23. augusta 2001.

Uzavretie zmluvy bolo vysoko pozitívne hodnotené nielen v cirkevných kruhoch, ale aj jednotlivými predstaviteľmi štátnej moci. Na Slovensku ide o historicky prvý medzinárodnoprávny dokument tohto charakteru, prvé medzinárodné usporiadanie vzťahov medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou.³

Slovenská republika v zmysle uvedenej zmluvy uznáva právo katolíckej cirkvi v Slovenskej republike i jej členov na slobodné a nezávislé pôsobenie, ktoré zahŕňa najmä právo verejného vyznávania, hlásania a uskutočňovania katolíckej viery, slobodu pri plnení poslania katolíckej cirkvi, vykonávanie jej kompetencií ustanovených kánonickým právom, vykonávanie vlastníckeho práva k jej finančným a materiálnym prostriedkom a spravovanie jej vnútorných vecí. Na druhej strane „Svätá stolica garantuje, že katolícka cirkev využije všetky vhodné prostriedky na mravné formovanie obyvateľov Slovenskej republiky v prospech spoločného dobra podľa princípov katolíckej náuky v súlade s právnym poriadkom Slovenskej republiky.“⁴

Zmluva je štandardnou medzinárodnou zmluvou prezidentského typu, ktorá vyžadovala nielen schválenie vo vláde, ale aj v parlamente a ratifikáciu prezidentom republiky. Zmeny a doplnky zmluvy sú možné len na základe vzájomnej dohody zmluvných strán, pričom sa musia vykonať písomnou formou.

Charakter zmluvy je normatívny, t. j. všeobecný, rámcový. Viaceré jej ustanovenia sa už konkretizovali, alebo budú v budúcnosti konkretizovať v ďalších štyroch osobitných – čiastkových medzinárodných zmluvách. Ide o otázky výkonu duchovnej služby v ozbrojených silách a policajných zboroch, pôsobenia katolíckej cirkvi v oblasti školstva, rozsahu a podmienok uplatnenia práva výhrad vo svedomí a otázku finančného zabezpečenia katolíckej cirkvi.⁵ Na uzavretie týchto zmlúv nie je stanovený žiaden konkrétny termín, avšak s ich prípravou sa začalo už v tomto volebnom období.

V článku 14 ods. 4 Základnej zmluvy je uvedené: „Podrobnosti o výkone pastoračnej služby v ozbroje-

ných silách a policajných zboroch a podrobnosti o výkone povinnej vojenskej služby, ako aj civilnej služby kňazov, diakouov, rehoľníkov, seminaristov a novicov upravia zmluvné strany osobitnou medzinárodnou zmluvou.“ V tejto súvislosti bola dňa 21. augusta 2002 v Bratislave podpísaná Zmluva medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou o duchovnej službe katolíckym veriacim v ozbrojených silách a ozbrojených zboroch Slovenskej republiky. Prezident Slovenskej republiky zmluvu ratifikoval dňa 11. októbra 2002. Ratifikačné listiny boli vymenené vo Vatikáne 28. októbra 2002.⁶ Táto osobitná zmluva bola uverejnená v Zbierke zákonov 28. novembra 2002 pod číslom 648/2002 Z. z. Je prvou konkretizáciou medzinárodnej osobitnej zmluvy vyplývajúcej z ustanovení Základnej zmluvy medzi SR a Svätou stolicou.

Zmluva upravila výkon duchovnej služby pre katolíkov v Ozbrojených silách Slovenskej republiky, Policajnom zbore, Zbore väzenskej a justičnej stráže, Železničnej polícii a pre osoby zbavené slobody rozhodnutím štátneho orgánu. Zmluva nevyvolala veľkú polemiku ani zásadné výhrady ministerstiev. Na jej základe bol zriadený Ordinariát ozbrojených síl v Slovenskej republike, čiže osobitná diecéza na čele s biskupom pre armádu, políciu a väznenstvo. Na čele ordinariátu stojí ordinár, člen Konferencie biskupov Slovenska. Slovenská republika sa v zmluve zaviazala finančne podporovať činnosť ordinariátu a duchovných. Ordinariát na rozdiel od hežných biskupstiev nemá majetok, ani iné finančné príjmy. Zo štátneho rozpočtu sa počíta na jeho činnosť so 17 miliónmi eur ročne pri plnom stave 70 vojenských duchovných.⁷

V marci 2003 sa ujal funkcie prvý vojenský biskup František Rábek, čo predstavuje výsledok naplnenia obsahu predmetnej čiastkovej zmluvy. Zmluva medzi SR a Svätou stolicou o duchovnej službe katolíckym veriacim v ozbrojených silách a ozbrojených zboroch Slovenskej republiky zaručuje duchovným právo vykonávať brannú povinnosť a civilnú službu formou duchovnej služby.

Obdobným spôsobom sa pripravovala i Zmluva medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou o katolíckej výchove a vzdelávaní, ktorú vláda SR prerokovala dňa 9. 7. 2003 a definitívne schválila uznesením č. 796 dňa 21. augusta 2003. Národná rada Slovenskej republiky vyslovila súhlas so zmluvou uznesením č. 719 zo dňa 20. januára 2004 a súčasne rozhodla, že ide o medzinárodnú zmluvu podľa článku 7 ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky, ktorá má prednosť pred

³ Konzekventne a následne aj o usporiadanie vzťahov medzi Slovenskou republikou a Katolíckou cirkvou na Slovensku.

⁴ Oznamenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky o uzavretí Základnej zmluvy medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou č. 326/2001 Z. z.

⁵ Bližšie pozri: ČEPLÍKOVÁ, M.: Aktuálne legislatívne otázky konfesného práva v Slovenskej republike. In: Aktuálne teoretické a legislatívne otázky slovenského práva, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, Košice 2002, s. 68.

⁶ www.culture.gov.sk

⁷ Bližšie pozri: Sme (príloha), roč. 11, 2003, č. 175, s. 7.

zákonmi Slovenskej republiky. Zmluva bola podpísaná v Bratislave 13. 5. 2004 vtedajším prezidentom SR Rudolfom Schusterom a apoštolským nunciom mons. Henrykom J. Nowackim. Prezident SR zmluvu ratifikoval 4. júna 2004. Zmluva nadobudla platnosť 9. júla 2004 v zmysle jej článku VI. ods. 2 (dňom výmeny ratifikačných listín). Je ďalším príkladom osobitnej zmluvy vyplývajúcej z textu Základnej zmluvy medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou.

V zmysle textu zmluvy sa na základných a stredných školách katolícka náboženská výchova vyučuje ako jeden z povinne voliteľných predmetov s alternáciou etickej výchovy.⁸ Predmety sa vyučujú hodinu týždenne. V prípade záujmu rodičov sa umožní vyučovanie katolíckeho náboženstva aj v predškolských zariadeniach.⁹ Doposiaľ sa náboženstvo vyučovalo ako povinne voliteľný predmet len na druhom stupni základných škôl a v prvom a druhom ročníku stredných škôl.¹⁰

Katolíckym školám sa v duchu zmluvy poskytujú finančné zabezpečenie v rovnakom rozsahu, ako všetkým ostatným školám. Katolícke náboženstvo vyučujú učitelia s odhornou a pedagogickou spôsobilosťou podľa právnych predpisov Slovenskej republiky, ktorí majú aj cirkevné poverenie, čiže kánonickú misiu vydanú príslušnou cirkevnou vrchnosťou. Slovenská republika zabezpečuje finančné prostriedky pre katolícke bohoslovecké fakulty a pre kňazské semináre. V súlade s právnym poriadkom Slovenská republika uznáva doklady o vzdelaní a akademické stupne udelené cirkevnými univerzitami a fakultami v odbore katolícka teológia a v ostatných cirkevných odboroch.

Voči textu zmluvy boli vznesené ešte v júni 2003 závažné pripomienky zo strany Najvyššieho súdu SR a medzirezortných pripomienok.¹¹ Najvyšší súd SR argumentoval tým, že uvedením zmluvy do života sa nadradí kánonické právo svetskému právu, poruší rovnosť cirkví pred zákonom, či zvýhodní katolícka

cirkev oproti iným cirkvám. Oproti uvedeným námietkam vystupovalo Ministerstvo školstva SR, ktoré argumentovalo uzavretím zmluvy rovnakého charakteru i s ostatnými registrovanými cirkvami na Slovensku, čím bude dodržaná zásada rovného postavenia cirkví pred zákonom i zabezpečená rovnosť financovania škôl všetkých cirkví. Zmluva medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou o katolíckej výchove a vzdelávaní bola publikovaná v Zbierke zákonov Slovenskej republiky formou Oznamenia Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 394/2004 Z. z. Ďalšia osobitná medzinárodná zmluva medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou o finančnom zabezpečení katolíckej cirkvi ustanoví, v akej miere bude štát uvedenú cirkev v budúcnosti dotovať. Ešte v roku 2001 bola vtedajším ministrom kultúry SR Milanom Kňažkom ustanovená rezortná pracovná skupina Ministerstva kultúry SR na prípravu čiastkovej zmluvy o finančnom zabezpečení katolíckej cirkvi, ktorá úzko spolupracovala s obdobnou expertnou komisiou zriadenou Konferenciou biskupov Slovenska a so zástupcami Ministerstva financií SR. Z hľadiska rezortu kultúry je práca na príprave medzinárodnej zmluvy o financovaní katolíckej cirkvi kľúčovým momentom, predchádzať by jej však mala komplexná úprava financovania všetkých cirkví a náboženských spoločností prostredníctvom nového zákona o ich finančnom zabezpečení. Z týchto dôvodov sa jej príprava neočakáva v najbližšej budúcnosti.¹²

Úsilie ďalších cirkví vo vzťahu k štátu bolo zavŕšené v auguste roku 2001 vypracovaním návrhu Zmluvy medzi Slovenskou republikou a cirkvami a náboženskými spoločnosťami registrovanými podľa zákona č. 308/1991 Zb. v znení zákona č. 394/2000 Z. z.¹³ S uzavretím zmluvy vyjadrila súhlas vláda SR uznesením č. 216 zo dňa 6. marca 2002 a Národná rada SR uznesením č. 1951 zo dňa 14. marca 2002.

Zmluva sa týka 11 registrovaných cirkví a náboženských spoločností na Slovensku.¹⁴ Okrem Rímskokato-

⁸ V článku II ods. 4 zmluvy sa v tejto súvislosti uvádza: „Katolícke náboženstvo sa vyučuje ako jeden z povinne voliteľných predmetov v základných školách a stredných školách v súlade s podmienkami ustanovenými právnym poriadkom Slovenskej republiky.“

⁹ Náklady budú predstavovať 80 miliónov korún (nové učebnice, preškoľovanie učiteľov, navýšenie ich plátov a ďalšie položky). – Bližšie pozri: Národná obroda, roč. XV, 2004, č. 110, s. 2.

¹⁰ Náboženskú výchovu navštevovalo v školskom roku 2002/2003 na Slovensku takmer 70 % žiakov II. stupňa základných škôl, etickú výchovu vyše 30 %. Uvedené údaje zistil Ústav informácií a prognóz školstva na požiadanie Ministerstva školstva SR predtým, ako začalo plánovať zavedenie náboženstva ako povinne voliteľného predmetu aj na I. stupni základných škôl. – Bližšie pozri: Sme, roč. 11, 2003, č. 175, s. 3.

¹¹ Celkovo bolo vznesených 82 pripomienok (z toho 16 zásadných), 42 z nich bolo následne akceptovaných. – Bližšie pozri: Slovensko 2003. Súhrnná správa o stave spoločnosti; Inštitút pre verejné otázky, Bratislava 2003, s. 59–60.

¹² Cirkvi zatiaľ nepredložili kompletný zoznam svojich hnuiteľných a nehnuteľných majetkov. Reštitúcie cirkevného majetku ešte stále nie sú ukončené, pričom cirkvi často namietajú, že majetok, ktorý im bol reštitúciou vrátený, je pre nich z dôvodu devastácie bremenom. Mnohé budovy treba rekonštruovať, o mnohé sa cirkvi ešte súdia. Navyše zákon č. 161/2005 Z. z. o navrátení vlastníctva k nehnuteľným veciam cirkvám a náboženským spoločnostiam a prechode vlastníctva k niektorým nehnuteľnostiam umožnil cirkvám žiadať o navrátenie vlastníctva k nehnuteľným veciam do 30.4. 2006. Neuplatnením práva v tejto lehote právo zaniká. Oprávnenými osobami sú v zmysle zákona registrované cirkvi a náboženské spoločnosti so sídlom na území Slovenskej republiky (vrátane ich útvarov, ktoré majú právnu subjektivitu), ktorých nehnuteľná vec prešla do vlastníctva štátu, obce v období od 8. mája 1945 (židovským náboženským obciam od 2. novembra 1938) do 1. januára 1990.

¹³ Návrh zmluvy medzi SR a registrovanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami predložil už 3. júla 2001 generálny biskup Evanjelickej cirkvi a. v. na Slovensku Július Filo vtedajšiemu ministrovi kultúry SR Milanovi Kňažkovi. – Bližšie pozri: Slovensko 2001. Súhrnná správa o stave spoločnosti; Inštitút pre verejné otázky, Bratislava 2001, s. 48.

¹⁴ K uvedeným cirkvám a náboženským spoločnostiam patria:

lickej cirkvi v Slovenskej republike a Gréckokatolíckej cirkvi v Slovenskej republike sa netýka Kresťanských zborov na Slovensku a Náboženskej spoločnosti Jehovovi svedkovia v Slovenskej republike, ktoré sa k návrhu zmluvy nepripojili.

V porovnaní so Základnou zmluvou medzi SR a Svätou stolicou je úprava vzťahov štátu s ďalšími registrovanými cirkvami vnútroštátnou zmluvou normatívneho charakteru sui generis, nakoľko tieto nie sú subjektami medzinárodného práva.¹⁵ Zmluva komplexne upravuje právne postavenie ďalších registrovaných cirkví a náboženských spoločností na Slovensku.

Všetky cirkvi a náboženské spoločnosti participujúce na predmetnej zmluve majú právo zriaďovať, spravovať a využívať na výchovu a vzdelávanie svoje školy a školské zariadenia, vyučovať náboženstvo, pôsobiť pri uzatváraní manželstiev, vykonávať pastoračnú činnosť o veriacich v ústavoch na výkon väzby a v nápravno-výchovných ústavoch na výkon trestu odňatia slobody (na základe dohrovnosti akceptácie poskytovaných cirkevných služieb), právo na finančné zabezpečenie z prostriedkov štátneho rozpočtu SR, nadobúdať vlastnícke právo k hnutelným i nehnuteľným veciam, právo vykonávať vzdelávaciu, výchovnú, vedeckovýskumnú, misijnú, charitatívnu, zdravotnícku, či sociálnu činnosť a iné práva.

Uzavretie zmluvy Slovenskej republiky s ďalšími jedenástimi registrovanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami odstránilo narastajúce obavy z prípadného privilegovaného právneho postavenia katolíckej cirkvi na Slovensku.¹⁶ Vzorom pre vytvorenie rámcovej zmluvy registrovaných cirkví a náboženských spoločností so štátom sa stala Základná zmluva medzi

SR a Svätou stolicou, čo znamená právne zakotvenie rovnakých práv všetkých na území Slovenskej republiky pôsobiacich cirkví a náboženských spoločností, a to v rôznych oblastiach spoločenského života.¹⁷

K publikácii zmluvy v Zbierke zákonov Slovenskej republiky došlo uverejnením jej úplného znenia pod č. 250/2002 Z. z. dňa 18. mája 2002.

Predmetná zmluva je ďalším prameňom konfesného práva, upravujúcim právne postavenie ďalších registrovaných cirkví a náboženských spoločností na Slovensku. Ide o atypickú, pre naše podmienky netradičnú úpravu, nový druh vnútroštátnej zmluvy. Vychádza zo slohodného rozhodnutia a je symbolom rastúceho porozumenia medzi štátom a cirkvami v demokratickom vývoji Slovenska po roku 1989, ako aj výrazom ekumenického cítenia.¹⁸

Aj táto zmluva má normatívny, resp. všeobecný, rámcový charakter, keďže rovnako ako v prípade Základnej zmluvy medzi SR a Svätou stolicou predpokladá uzatváranie osobitných, čiastkových zmlúv štátu a cirkví v oblasti školstva, finančného zabezpečenia, výkonu pastoračnej služby v ozbrojených silách a policajných zboroch, či uplatňovania výhrad vo svedomí. Zmluvy budú vychádzať z dikcie uvedenej rámcovej zmluvy a budú uzatvárané na základe špecifických potrieb cirkví.¹⁹

Schválenie osobitnej Zmluvy medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou o katolíckej výchove a vzdelávaní sa stalo pre ďalšie cirkvi na Slovensku impulzom, aby sa uchádzali o prijatie obdobnej osobitnej, v ich prípade vnútroštátnej dohody – Dohody medzi Slovenskou republikou a registrovanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami o náboženskej výchove a vzdelávaní. Vláda SR schválila predmetnú zmluvu

1. Evanjelická cirkev augsburského vyznania na Slovensku,
2. Reformovaná kresťanská cirkev na Slovensku,
3. Pravoslávna cirkev na Slovensku,
4. Evanjelická cirkev metodistická – Slovenská oblasť,
5. Bratská jednota baptistov v Slovenskej republike,
6. Cirkev bratská v Slovenskej republike,
7. Cirkev adventistov siedmeho dňa – Slovenské združenie,
8. Apoštolská cirkev na Slovensku,
9. Ústredný zväz Židovských náboženských obcí v Slovenskej republike,
10. Starokatolícka cirkev na Slovensku
11. Cirkev československá husitská na Slovensku;

Jedenásť registrovaných cirkví a náboženských spoločností podľa sčítania obyvateľov, domov a bytov z roku 2001 reprezentuje celkom 560 155 ľudí, čo je 10,41 % z celkového počtu obyvateľstva. Z nekatolíckych cirkví na Slovensku je najviac zastúpená Evanjelická cirkev augsburského vyznania na Slovensku. Hlásia sa k nej 6,2 % všetkých obyvateľov, čo predstavuje počet 326 397, z toho 175 470 žien a 150 927 mužov. – Bližšie pozri: www.ecav.sk.

¹⁵ Z hľadiska prameňov práva Slovenskej republiky tvorí zmluva určitú legislatívnu výnimku. Bližšie pozri: Hospodárske noviny, 11. apríl 2002, s. 1.

¹⁶ Bližšie pozri: Evanjelický posol spod Tatier, roč. 89, 1999, č. 48, s. 1.

¹⁷ Bližšie pozri: Národná obroda, roč. XIII, 2002, č. 85, s. 3.

¹⁸ „Odborná či laická verejnosť z tuzemska i zahraničia ocenila predovšetkým fakt, že sa na spoločnom texte zmluvy dokázalo zjednotiť až 11 ideovo odlišných cirkevných subjektov, čo sa viac ráz uvádzalo ako nasledovniahodný príklad.“ – ČIKIČ, R.: Zmluva medzi Slovenskou republikou a registrovanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami. In: Ročenka Ústavu pre vzťahy štátu a cirkví 2001, Ústav pre vzťahy štátu a cirkví, Bratislava 2002, s. 183.

¹⁹ Osobitné zmluvy budú obsahovo analogické zmlúvam s katolíckou cirkvou. Predseda Ekumenickej rady cirkví Július Filo v tejto súvislosti uviedol: „Iste nás bude zaujímať, čo tento štát dovoľuje iným cirkvám. Všetko, čo bude umožnené katolíckej cirkvi, si môžu nárokať aj iné cirkvi a verím, že vláda bude reagovať pozitívne.“ – Bližšie pozri: Sme (príloha), roč. 11, 2003, č. 175, s. 8.

uznesením dňa 21. augusta 2003, pričom rozhodla, že aj o nej bude rozhodovať Národná rada Slovenskej republiky, hoci ujde o medzinárodnú zmluvu. Jej cieľom bolo zachovanie rovnakého prístupu ku všetkým cirkvám a náboženským spoločnostiam.

Text Dohody zohľadňuje špecifiká jedenástich cirkví a náboženských spoločností a zabezpečuje ich rovnoprávne postavenie s rímskokatolíckou a gréckokatolíckou cirkvou pri zriaďovaní cirkevných škôl, náboženskej výchovy a vzdelávaní na ostatných školách.

V zmysle článku 1 ods. 2 Dohody Slovenská republika uznáva právo registrovaných cirkví a náboženských spoločností na zriaďovanie a riadenie vlastných škôl a zariadení, teda cirkevných škôl akéhokoľvek druhu a typu, v súlade s podmienkami ustanovenými právnym poriadkom Slovenskej republiky.²⁰ Slovenská republika uebude požadovať, aby cirkevné školy uskutočňovali také výchovné a vzdelávacie programy, ktoré nezodpovedajú výchove a vzdelávaniu registrovaných cirkví a náboženských spoločností. Predmet „náboženská výchova“ sa i v prípade týchto ďalších registrovaných cirkví a náboženských spoločností vyučuje ako jeden z povinne voliteľných predmetov v základných a stredných školách. Dohoda medzi Slovenskou republikou a registrovanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami o náboženskej výchove a vzdelávaní bola publikovaná v Zbierke zákonov Slovenskej republiky v úplnom znení pod č. 395/2004 Z. z. Rovnako ako v prípade katolíckej cirkvi, i v prípade ostatných cirkví bolo realizované prijatie Dohody medzi Slovenskou republikou a registrovanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami o výkone pastoračnej služby ich veriacim v ozbrojených silách a ozbrojených zboroch Slovenskej republiky. Dohoda, ktorá je ďalším príkladom konkretizácie Zmluvy medzi Slovenskou republikou a cirkvami a náboženskými spoločnosťami registrovanými podľa zákona č. 308/1991 Zb. v znení zákona č. 394/2000 Z. z., bola publikovaná v Zbierke zákonov Slovenskej republiky pod č. 270/2005 Z. z.: V zmysle článku 1 uvedenej zmluvy „Zúčastnené cirkvi a náboženské spoločnosti zastúpené Ekumenickou radou cirkví v Slovenskej republike zriadia Ústredie ekumenickej pastoračnej služby pre pastoračnú službu ich veriacim v ozbrojených silách a ozbrojených zboroch a osobám zhabeným slobody rozhodnutím štátneho orgánu.“

V zmysle textu Základnej zmluvy medzi SR a Svätou stolicou (článok 8 ods. 1), ako aj Zmluvy medzi SR a registrovanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami (článok 8 ods. 1) je svedenie tajomstva nedotknuteľné.²¹ Nedotknuteľnosť svedenia tajom-

stva zahŕňa právo odmietnuť vypovedať pred štátnymi orgánmi Slovenskej republiky. Slovenská republika v zmysle textu oboch uvedených zmlúv rovnako zaručuje aj nedotknuteľnosť tajomstva informácie, ktorá bola ústne alebo písomne zverená pod podmienkou mlčanlivosti osobe poverenej pastoračnou starostlivosťou (článok 8 ods. 2).

Slovenská republika na základe dikcie oboch rámcových zmlúv umožňuje každému, zatiaľ len neúplnou (blanketovou) normou, právo uplatňovať výhrady vo svedení podľa vieroučných a mravoučných zásad či už katolíckej cirkvi, alebo ostatných registrovaných cirkví a náboženských spoločností. Rozsah a podmienky uplatnenia tohto práva do budúcnosti ustanovia osobitné zmluvy uzavreté medzi zmluvnými stranami. Výhrada svedomia je v súčasnosti uplatňovaná len vo vzťahu k výkonu vojenskej služby.

Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky pripravilo návrh osobitnej medzinárodnej Zmluvy medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou o výhrade svedomia. O návrhu tejto zmluvy vláda SR ešte nerokovala. Predpokladalo sa, že právo na uplatnenie výhrady svedomia by sa malo týkať týchto oblastí spoločenského života:

- a) činností v ozbrojených silách a ozbrojených zbroch, vrátane výkonu vojenskej služby;
- b) zdravotníckych činností, najmä konania vo vzťahu k umelým prerušeniam tehotenstva (interrupciám), umelým alebo asistovaným oplodeniam, pokusom a nakladaniu s ľudskými orgánmi, ľudskými zárodkami a ľudskými pohlavnými bunkami, eutanázii, klonovaniu, sterilizácii a antikoncepcii;
- c) výchovno-vzdelávacej činnosti;
- d) súdnej rozhodovacej činnosti a poskytovania právnych služieb;
- e) pracovnoprávných a obdohňých pracovných vzťahov, ako aj iných právnych vzťahov.²²

Konanie na základe výhrady svedomia podľa uvedenej zmluvy by vylučovalo právnu zodpovednosť osoby, ktorá by uplatnila toto právo. Na vykonanie zmluvy Slovenská republika i Svätá stolica zriadia spoločnú komisiu, ktorej úlohou bude posudzovať oblasti a činnosti, ktoré budú predmetom výhrady svedomia. Komisia sa zide vždy vtedy, keď o to jedna zo zmluvných strán požiada.

Návrh zmluvy predložený Ministerstvom spravodlivosti SR v apríli 2004 do pripomienkového kona-

²⁰ V zmysle článku 1 ods. 3 dohody „Cirkevnou školou je také zariadenie, ktoré je zriadené alebo uznané príslušnou registrovanou cirkvou alebo náboženskou spoločnosťou v súlade s právnym poriadkom Slovenskej republiky.“

²¹ Výraz „nedotknuteľnosť tajomstva“ označuje skutočnosť, že ten, kto prijme informáciu, či už od svedujúceho sa, alebo od osoby, ktorá zverila informáciu, oprávnené očakávajú, že nebude prezradená, má právo neposkytnúť ju štátnemu orgánu. To ani v takých prípadoch, „kedy podľa právneho poriadku SR by mal povinnosť ju poskytnúť; ide teda o výnimku právnym poriadkom ustanovenej povinnosti v tejto oblasti.“ – ŠMID, M., VASIL, C.: Základná zmluva medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou: nedotknuteľnosť svedenia alebo zvereného tajomstva. In: Justičná revue, roč. 53, 2001, č. 4, s. 460 a nasl.

²² Blížšie pozri: Sme (príloha), roč. 11, 2003, č. 175, s. 6.

nia vyvolal množstvo námietok a polemicky sa o ňom diskutovalo aj v masovokomunikačných prostriedkoch. Ministerstvo práce SR, Najvyšší súd SR i Úrad vlády SR namietali, že zmluva zasahuje do suverenity štátu a občianskeho princípu, porušuje rovnosť občanov i zásadu nediskriminácie. Ministerstvo práce, Najvyšší súd, Sekcia ľudských práv Úradu vlády a Asociácia zamestnávateľských zväzov a združení navrhovali uzavretie zmluvy úplne odmietnuť.

V poslednom období Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky pri príprave textu uvedenej zmluvy z nej vylúčilo časti týkajúce sa výkonu sudcovskej a prokurátorskej činnosti. Mnohí odporcovia zmluvy však tvrdia, že práve uvedené povolania by boli vo vzťahu k uplatneniu výhrady svedomia tými najmenej „problémovými“.

Uvedenie predmetnej zmluvy do života určite so sebou prinesie okruh značných problémov. Predpokladá sa preto, že uplatnenie uvedeného práva by nastalo iba v súvislosti s možnosťou vážneho rozporu vo svedomí. Prerokovanie uvedenej zmluvy vo vláde a parlamente isto vyvolá ostrú diskusiu a je otázne, či nebude z uvedených dôvodov jej prijatie „odsunuté“ až do nového volebného obdobia. Je veľmi potrebné akékoľvek

unáhlené kroky v tomto smere citlivo zvážiť a vyprecizovať obsah uvedenej zmluvy s ohľadom na všetky potenciálne (i extrémne) prípady, ktoré by jej praktická aplikácia v rôznych oblastiach spoločenského života mohla priniesť, a tým zabrániť i prípadnému možnému zneužívaniu výhrady svedomia.

Oblasť vzájomných vzťahov štátu a cirkví vždy bola a rovnako aj dnes ostáva mimoriadne zložitou a citlivou. Akékoľvek unáhlené, nepremyslené kroky v nej i v oblasti jej právnej regulácie by mohli byť škodou nielen pre cirkvi a náboženské spoločnosti, ale i pre samotný štát.

„Dobudovanie“ právnej základne vzťahov štátu a cirkví v Slovenskej republike v budúcom období je zodpovednou úlohou, ktorá by v konečnom dôsledku mala byť na prospech obom uvedeným autoritám. V tejto súvislosti pôjde predovšetkým o prijatie novej právnej úpravy finančného zabezpečenia registrovaných cirkví a náboženských spoločností, ako aj o dopracovanie sústavy vyššiecharakterizovaných osobitných dohôd štátu so Svätou stolicou i ostatnými registrovanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami na Slovensku.